herpy

FIRBEN

Murfirben

Podarcis muralis

Podarcis muralis er et slankt, hurtigt og dagaktivt firben, der klatrer på sten, mure og klippesider i store dele af Syd- og Mellemeuropa. Det bliver 15-23 cm inklusive hale og lever af insekter og andre smådyr. Arten kræver sol, UVB, et rummeligt terrarie med klippestruktur og en kold vinterhvile, og den trives bedst med et udendørs sommerterrarie.

Familie: Lacertidae Engelsk: Common Wall Lizard Udgivet 17. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**15-23 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**5-10 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Klippeboende og jordboende**
Biotop	**Klippeterræn og tempereret skov og eng**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**100 × 50 × 50 cm** L × B × H til 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Hotspot	**40-45 °C**
Temperatur, nat	**14-18 °C**
Luftfugtighed	**40-60 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Anbefalet** Ferguson-zone 3
Vinterhvile	**4-6 °C** 8-16 uger
Kost	**Insekter og små leddyr (springhaler, bananfluer)**
Holdes	**Parvis eller 1 han med flere hunner**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**12-48 mdr.**
Kuldstørrelse	**2-12 æg**
Kuld pr. år	**2-3**
Inkubation	**35-45 dage** ved 26-28 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Ikke omfattet**
EU-bilag	**Ikke omfattet**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten står hverken på CITES eller i EU's bilag A-D og er ikke blandt de arter, private ikke må holde efter BEK nr. 1261 af 17.11.2015. Mange europæiske firben er fredet efter EU's habitatdirektiv, så dyr til terrarier skal være lovligt opdrættede. Køb kun opdrættede dyr, og få dokumentation for oprindelsen med.

Om arten

Podarcis muralis er et slankt, fladhovedet firben med lang, tynd hale. Kroppen (snude til kloak) bliver op til ca. 8 cm, og med hale er voksne dyr typisk 15-23 cm. Halen udgør omkring to tredjedele af længden. Hannerne er normalt større og har et bredere hoved end hunnerne. Ungerne er 5-6 cm lange ved klækning og vejer under et halvt gram.

Tegningen varierer meget. Oversiden er sandbrun, grå eller rødbrun med et dunkelt længdebånd på ryggen. Hos hannerne afgrænses båndet til siderne af et mørkt netmønster, ofte med små blå eller rustbrune pletter på flankerne. Hunnerne er mere ensartet okker til brune og har ofte lyse længdestriber. Undersiden er hvid, gul eller orange, ofte med sorte pletter, og de forskellige farveformer findes side om side i de samme bestande.

Taksonomien er kompliceret. Der er beskrevet en lang række underarter og lokale former, og genetiske undersøgelser viser flere dybe slægtskabslinjer inden for det, der kaldes *Podarcis muralis*. Dyr fra forskellige egne bør derfor ikke blandes i avl og må aldrig sættes ud. Arten er indført i bl.a. England, Polen og Nordamerika.

Artsnavnet *muralis* betyder "mur-" og passer til artens vane at sole sig og søge ly på mure og stenbunker. Temperamentet er livligt og sky. Dyrene flygter hurtigt, og håndtering er en belastning for dem. Halen kan kastes af ved fare og vokser ud igen, men med en bruskstang i stedet for hvirvler. Arten egner sig til iagttagelse, ikke til at blive taget op. Firben fra naturen egner sig ikke til terrarier, fordi de ofte bærer snyltere.

Udbredelse og levested

Podarcis muralis har et af de største udbredelsesområder blandt europæiske firben. Den lever fra det nordlige Spanien og Frankrig over Belgien, Luxembourg, Schweiz, Liechtenstein, det sydøstlige Holland og Vesttyskland til Italien, Østrig, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn og Rumænien. Mod syd findes den på Balkan fra Slovenien og Kroatien til Serbien, Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Nordmakedonien, Albanien, Bulgarien og Grækenland (bl.a. Korfu og Samothraki), og mod øst i Ukraine og det nordvestlige Tyrkiet. Den findes også på Elba og andre små italienske øer.

Arten lever ikke vildt i Danmark. De nordligste bestande lever i Holland, Belgien og Tyskland, mange af dem på varme steder som jernbaneskråninger, vinbjerge og stenbrud. Indførte bestande findes i bl.a. det sydlige England, Polen, Ohio og Kentucky samt British Columbia, men de hører ikke til artens oprindelige udbredelse og er ikke med på kortet.

> **Oprindelig udbredelse:** Spanien, Frankrig, Belgien, Nederlandene, Luxembourg, Tyskland, Schweiz, Liechtenstein, Østrig, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn, Rumænien, Italien, Slovenien, Kroatien, Bosnien-Hercegovina, Serbien, Montenegro, Nordmakedonien, Albanien, Bulgarien, Grækenland, Tyrkiet og Ukraine.

LEVESTED

Podarcis muralis lever, hvor der er sol og sten: klippeskråninger, stenrøser, tørmure, jernbanedæmninger, grusgrave, vinbjerge, ruiner og haver med murværk. Den følger mennesket mere end de fleste firben og findes ofte midt i byer og landsbyer. I bjergene i Sydeuropa går den højt op, mens den mod nord holder sig til de varmeste, sydvendte steder.

Arten er dagaktiv og soler sig om morgenen på åbne sten og vægge. Aktive dyr i naturen har en kropstemperatur på omkring 28-36 °C, og bestande fra Mellem- og Østeuropa foretrækker 29-33 °C, når de selv kan vælge. Når solen er stærk, søger dyrene ind i sprækker, og de bruger de samme sprækker som skjul for rovdyr og om natten. Klimaet er tempereret med varme somre og kolde vintre. Dyrene er aktive fra marts-april til september-oktober og overvintrer i frostfri sprækker, huler og under sten i flere måneder. Fugtigheden er moderat: stenene tørrer hurtigt, men dyrene søger skygge og fugtige sprækker ved høj varme.

Pasning

TERRARIET

Et almindeligt lille glasterrarie er for lidt til *Podarcis muralis*. Et par skal have mindst 100 × 50 × 50 cm, og hver ekstra hun kræver ca. 20 cm mere i længden. Endnu bedre er et udendørs sommerterrarie eller et gitterbur i en solrig have fra maj til september, hvor dyrene får naturligt lys og temperatursving. I Danmark giver en overdækket del med glas eller et lille drivhus ekstra varme i kølige perioder, men der skal altid være en del med net, så solen når dyrene direkte. Buret skal være helt flugtsikkert (fint trådnet, overdækket, med nedgravet kant) og have både skygge og skjul, så dyrene ikke bliver overophedet.

Arten klatrer og løber, så terrariet skal være længere end højt og fyldt med lodrette og skrå flader: stablede skiferplader, kork, rødder og en klippebaggrund med sprækker, som dyrene kan gemme sig i. Alle skjul skal kunne tørre. Bunden er en blanding af sand og lidt jord, så dyrene kan grave, og planter som lyng, urter og vedbend giver dækning. Ventilationen skal være rigelig, helst fra både bund og top, for stillestående, fugtig luft giver sygdom. Hannerne er territoriale og kan skade hinanden, så hold kun én han pr. terrarie. Æglæggende hunner skal have en dyb, let fugtig sandbund (mindst 10 cm) eller en potte med fugtigt sand at grave i.

TEMPERATUR

Gradienten er det vigtigste. Solpladsen skal være 40-45 °C ved overfladen, målt med et infrarødt termometer, og resten af terrariet 22-30 °C om dagen. Så kan dyrene selv varme sig op til den kropstemperatur på omkring 30-36 °C, de søger. Brug en spot over en flad sten eller et stykke kork, og lad dyrene vælge mellem sol og skygge.

Om natten skal temperaturen falde til 14-18 °C. Om sommeren, hvor dyrene står udendørs, følger de vejret, og det er en fordel. Stærk sol kan give over 35 °C i et lukket bur, så skygge og ventilation er nødvendige. Faresignaler er dyr, der gaber, ligger fladt med åben mund eller gemmer sig hele dagen (for varmt), og dyr, der ikke kommer frem før sent på formiddagen (for koldt).

Vinterhvilen er nødvendig: hunnernes æg modnes først efter en kold periode under ca. 5 °C. Fra september-oktober trappes lys og varme ned over et par uger. Fodringen stopper, men dyrene holdes over 13 °C i mindst to uger efter sidste måltid, så tarmen er tom, før temperaturen sænkes til 4-6 °C. Dyrene hviler i 8-16 uger i en mørk, ventileret kasse med et lag sand og jord, flade sten og let fugtigt løv og mos, så de kan grave sig ned. Underlaget må ikke mugne. Ved 8 °C bliver dyrene urolige og aktive, og frost er livsfarlig, så et køleskab uden fryser eller en kold, frostfri kælder med to termometre er det sikreste. Opvågningen sker gradvist over 1-2 uger med stigende temperatur og dagslængde. Kun raske dyr i god huld skal i vinterhvile. Se også temaet om vinterhvile.

Læs mere: Varme og temperatur Læs mere: Vinterhvile og årstider

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal være moderat: 40-60 % om dagen og gerne højere om natten i skjulene, hvor dyrene sover. Terrariet skal tørre helt ud i løbet af dagen. Et vedvarende fugtigt terrarie giver hudproblemer og svampeinfektioner, mens et helt tørt giver problemer med hudskiftet og tørstige dyr.

Dyrene drikker dråber fra planter og sten, så sprøjt let med vand en gang om dagen, tidligt, så alt er tørt om aftenen. Hav desuden en lav vandskål, som holdes ren. Æglæggende hunner og unger har brug for et fugtigere hjørne, så hold en del af bunden let fugtig uden at gøre hele terrariet fugtigt.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

LYS OG UVB

Podarcis muralis er dagaktiv og elsker sol. Terrariet skal have en kraftig varmespot og UVB-lys. Anbefalingen er Ferguson-zone 3 (UV-indeks omkring 3-5 ved solpladsen), og et T8-rør med 10 % UVB omkring 30 cm over dyrene er en velafprøvet løsning. Supplér med et dagslysrør eller en LED-lampe til resten af terrariet. Lampen skal sidde, så dyrene kan nærme sig den, men ikke komme tættere på end producentens anvisning.

Dagslængden følger årstiden: omkring 10 timer forår og efterår og op til 14 timer midt på sommeren. I oktober trappes belysningen ned før vinterhvilen. Skift UVB-rør efter producentens anvisning, typisk hvert år. Udendørs giver solen naturligt UV-lys, men glas og plexiglas stopper UVB, så solbadet skal ske gennem net og ikke gennem ruder.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Podarcis muralis er insektæder. Maden er små levende insekter og andre smådyr: fårekyllinger, græshopper, fluer, bananfluer, melorme i små mængder, edderkopper, bænkebidere og orme. Engplankton (fejet på en usprøjtet eng) er god afveksling. Foderdyrene skal være små: højst på størrelse med afstanden mellem dyrets øjne. Frugt æder arten kun meget sjældent.

Voksne dyr fodres hver anden dag med så meget, som de spiser på 10-15 minutter. Unger fodres dagligt med meget små dyr som bananfluer, små fårekyllinger og springhaler. Støv foderet let med kalk ved de fleste fodringer og med et D3-holdigt tilskud en gang hver 1-2 uger. Tilskuddet er især vigtigt for hunner i æglægningstiden og for unger i vækst. Giv ikke foderdyr fra naturen, hvis de kan være sprøjtet.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Podarcis muralis er hurtig, sky og territorial. Hannerne markerer territorium med kropssprog og duftspor, og to hanner i samme terrarie kæmper, indtil den svagere bliver stresset, taber sig eller får bidsår. Hold derfor et par eller én han sammen med to til fire hunner i et stort terrarie. Hunnerne tåler hinanden, når der er rigeligt med skjul og solpladser.

Dyrene skal ikke tages op. De flygter og kaster halen ved stress eller fangst. Skal et dyr flyttes, fanges det i en gennemsigtig beholder, ikke med hånden. Et stort, velindrettet terrarie med mange skjul gør dyrene mere synlige, fordi de føler sig trygge, og de vænner sig til at blive fodret fra pincet. Tegn på stress er konstant gemmen, gentagne flugtforsøg mod glasset og tab af appetit.

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Kønnet ses let hos voksne dyr: hannerne har et bredere hoved, kraftigere kæber, større lårporer og et mere kontrastrigt mønster, mens hunnerne er slankere og mere ensartede. Hos hannerne er halebunden tykkere på grund af hemipenes. Unger kan ikke kønsbestemmes sikkert.

Podarcis muralis bliver kønsmoden som 1-4-årig, afhængigt af klima og vækst; i varme egne allerede efter det første år. Avl bør vente, til hunnen er fuldt udvokset og i god huld, så hun ikke bliver svækket af æglægningen.

PARRING

Parringen følger vinterhvilen, og uden en kold vinterhvile modnes hunnernes æg ikke. Efter hvilen vækkes dyrene langsomt over et par uger med stigende temperatur og dagslængde, og de skal fodres rigeligt. Hunnerne er parringsvillige 2-3 uger efter, at de er kommet ud af vinterhvilen, og igen efter første og andet kuld.

Parringstiden er marts til juni. Hannen jager hunnen, bider hende i halen eller flanken og holder fast under parringen, som varer 3-5 minutter. En han parrer sig gerne med flere hunner. Hunnerne skal kunne trække sig tilbage, ellers bliver de stressede.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen lægger æggene omkring to uger efter parringen. Kuldet er 2-12 æg; unge, små hunner lægger færrest, typisk 2-5, og gennemsnittet i de fleste bestande er 4-6 æg. En hun lægger typisk 2-3 kuld i en sæson.

Hunnen graver et hul i fugtigt sand og dækker æggene til. Æggene er 5-7 × 10-12 mm. Terrariet skal have mindst 10 cm let fugtigt sand eller en potte med fugtigt sand, hvor hunnen kan grave, og hunner, der ikke finder et egnet sted, kan blive æggebundne. Tegn på æggebinding er en hun, der er tydeligt oppustet, sløv og ikke spiser, og hun skal i så fald til dyrlæge.

INKUBATION

Grav æggene forsigtigt op, og læg dem i en lukket beholder med fugtige kokosfibre (1 del kokos til 2 dele vand efter vægt) eller fugtigt vermiculit og et låg med små huller. Marker æggenes top, og vend dem ikke. Æggene må ikke ligge i vand.

Ved 28 °C klækker æggene efter 35-40 dage, og ved lavere temperatur tager det længere tid. Æg, der bliver i et varmt terrarie og sprøjtes let hver dag, kan også klække efter 35-37 dage, men i en rugemaskine er temperaturen og fugten lettere at styre. Æggene tager vand op og svulmer op undervejs; det er et godt tegn.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne er 5-6 cm ved klækning og vejer omkring 0,4 g. De skal straks i et eget terrarie, fordi de voksne æder unger. Et terrarie på 55 × 40 × 30 cm med skjul, solplads og UVB passer til et kuld de første måneder, og unger på samme alder kan gå sammen. Bunden er fugtig i den ene ende og tør i den anden.

Første foder er bananfluer, springhaler, engplankton, små edderkopper og meget små fårekyllinger, senere små græshopper og bænkebidere. Giv føde dagligt, støv med kalk, og giv kraftigt UVB-lys, så der ikke opstår knoglesygdom. Ungerne vokser hurtigt. Små eller svage unger skal ikke i vinterhvile det første år, men holdes vågne og fodrede.

Sundhed og typiske fejl

De fleste problemer skyldes for lidt varme, for lidt UVB eller et for fugtigt terrarie. De typiske problemer er:

- Knoglesygdom (metabolisk knoglesygdom) ved for lidt UVB og kalk. Dyrene bliver sløve, har bløde kæber og deforme ben.
- Mider på huden og i øjenkrogene. Mider behandles hos dyrlæge, og alle nye dyr skal i karantæne.
- Indvoldsorm og andre snyltere, især hos dyr fra naturen. En afføringsprøve hos dyrlægen afslører det.
- Æggebinding hos hunner, der ikke har et egnet sted at lægge æg.
- Hudskifteproblemer og svampeinfektioner ved vedvarende fugt.
- Bidsår og tabt hale ved stress og kamp mellem hanner.
- Skader under vinterhvilen: for varm vinterhvile giver aktive, afkræftede dyr, og frost er livsfarlig.

Spiser et dyr ikke i mere end en uge uden for vinterhvilen, er det sløvt, hævet eller har det svært ved at bruge benene, skal det til en dyrlæge med erfaring i krybdyr. Vinterhvile er en belastning, og kun raske dyr i god huld må gå i vinterhvile.

Læs mere: Karantæne og hygiejne Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.